

Systematická obnova audiovizuálneho kultúrneho dedičstva a jeho sprístupňovanie

Slovenský filmový ústav je jedinou inštitúciou s celonárodnou pôsobnosťou, ktorá uchováva, odborne uskladňuje, ošetruje, obnovuje a sprístupňuje vzácne filmové materiály (ako sú slovenské i zahraničné hrané, dokumentárne, spravodajské, historické, animované filmy), ako i listinné archívne a dokumentačné materiály filmologickej povahy. Zbierky a fondy slovenskej proveniencie sú súčasťou národného kultúrneho a archívneho dedičstva. Slovenský filmový ústav je archívom špeciálneho určenia .

Naša inštitúcia vykonáva práva výrobcu k slovenským filmom, vyrobeným organizáciami vo výlučnej pôsobnosti štátu. Preto má Slovenský filmový ústav nenahraditeľné miesto a postavenie v kontexte slovenskej kinematografie, aj v priamej nadväznosti na Európsky dohovor o ochrane audiovizuálneho dedičstva, ku ktorému Slovenská republika v roku 2002 realizovala prístupový proces.

Zbierky SFÚ možno rozdeliť do dvoch základných skupín – filmové materiály a dokumentačné materiály.

Zbierkové filmové fondy SFÚ sú rozsiahle, členené do niekoľkých skupín a fondov podľa druhu materiálu – kombinovaná kópia filmu, negatív obrazu, negatív zvuku, duplikačný negatív, duplikačný pozitív, ako tiež i podľa druhu audiovizuálneho diela – Slovenský spravodajský film, Slovenská krátkometrážna tvorba, Slovenské celovečerné filmy. Špeciálnu skupinu tvoria nesmierne cenné historické materiály zaradené do dvoch samostatných fondov – Fond historické materiály (1896-1945) – filmové materiály a fragmenty dokumentov, hraných, animovaných, reklamných a spravodajských filmov. Fond Nástup tvorí samostatný historický zbierkový fond, v ktorom sú uchované filmové materiály spravodajského filmu – týždenník Nástup z rokov 1938-1945. Rozsiahly je fond slovenských filmov s cudzojazyčnými verziami, ktorý sa využíva predovšetkým na prezentáciu slovenskej kinematografie v zahraničí. Archivovaný filmový materiál je surovina, ktorá je špecifická v dvoch hlavných, neoddeliteľných smeroch, ktoré limitujú neskoršie použitie napríklad pre obnovenú výrobu nových kópií či elektronických záznamov.

Prvú skupinu tvoria vplyvy, vyplývajúce z podstaty konštrukcie filmových materiálov. Typickým javom je napríklad tzv. zmrštenie. Je to proces, ktorý sa nedá zastaviť, dá sa však výrazne zmierniť jeho dopad vhodnými skladovými podmienkami uloženia. Ďalším typickým vplyvom je efekt tzv. octového syndrómu, ktorý sa v praxi eliminuje použitím tzv. molekulárnych sít, blednutie a nezvratná degenerácia farieb nesúcich obrazový záznam na nielen prvých farebných filmov a pod. Sú to teda práce, ktoré je potrebné systematicky a plošne realizovať na celom archívnom fonde.

Druhú skupinu tvoria mechanické poškodenia, spôsobené opotrebovaním materiálu v celom filmovom technologickom reťazci, ktorým sa však nedá úplne zabrániť. Dá sa len zmierniť ich vplyv naprostým dodržiavaním technologickej disciplíny v jednotlivých miestach technologického reťazca. Paradoxom zostáva fakt, že najviac postihnuté touto skupinou defektov sú práve najúspešnejšie filmové diela, ktoré

logicky práve z potreby výroby veľkého množstva kópií absolvujú veľký počet prechodov danými zariadeniami.

Ďalej sú to nesprávne, či nekvalitne realizované technologické operácie v dokončovacej fáze filmu. Vplyv niektorých z nich sa prejavuje až s väčším časovým odstupom. Miera poškodenia každého filmového titulu je však rozdielna, prakticky sa nikdy úplne nezhoduje s iným filmom, každý film je v tomto svojom spôsobom jedinečný. Z toho vyplýva potreba detailného posúdenia stavu každého filmu osobitne. Tu sa nedajú uplatniť akési paušálne kritériá, napr. v závislosti od veku archivovaného materiálu. Rovnako i voľba nápravných technických a technologických operácií je nutná pre každý titul osobitne.

Z analýzy stavu časti archívneho fondu vyplýva veľmi dôrazná potreba neodkladného a plošného rozvinutia procesu záchrany filmového archívneho fondu.

V roku 2006 Slovenský filmový ústav v rámci príspevku vo výške 56.000.000,- Sk a doplnenia tohto zdroja o čiastku 12.298.000.000,- z roku 2005, kedy čerpanie týchto prostriedkov bolo so súhlasom MF SR a zriaďovateľa povolené v roku 2006 plánuje realizovať bežné výdavky i kapitálové výdavky.

V rámci bežných výdavkov v roku 2006 projekt bude pokračovať obnovou filmových materiálov – konkrétne sa počíta najmä s diagnostikou zabezpečovacích materiálov ku všetkým zbierkovým filmovým fondom, a to jednak z dôvodu sťahovania častí fondu v roku 2005 do nového prenajatého skladového priestoru, taktiež i z dôvodu plánovaného sťahovania zostávajúcich častí fondu zabezpečovacích materiálov po nadobudnutí vlastného skladovacieho priestoru. V takomto prípade bude nevyhnutné do nového priestoru s vyhovujúcimi skladovacími podmienkami ukladať tento zabezpečovací filmový materiál až po kompletnej diagnostike a z jej výsledku vyplývajúcej oprave tohto materiálu. Následne plánuje SFÚ pokračovať v obnove a výrobe kombinovaných kópií a prepisom na digitálne nosiče v hranej a dokumentárnej tvorbe, v spravodajskej tvorbe pokračovaním obnovy fondu Týždeň vo filme.

Zbierkové dokumentačné materiály predstavujú predovšetkým výrobné a distribučné listy, dialógové, technicko-montážne listiny a propagačný materiál k slovenským hraným, dokumentárnym, spravodajským, animovaným a niektorým televíznym filmom a filmovým tvorcom. (napr. 602 500 ks fotografií a fotosiek, 100 000 ks fotonegátívov, diapozitívov a kinofilmov, 31 000 ks plagátov, 11 300 personálnych profilov filmových tvorcov, 1 600 scenárov, 200 zbierok listinných materiálov k filmovým podujatiam) Súčasťou dokumentácie je knižničný fond s 8700 ks kníh.

Slovenský filmový ústav od roku 2000 postupne, predovšetkým v rámci finančných možností spracovával a obnovoval svoje zbierkové fondy, realizoval obnovu filmových materiálov a digitalizáciu časti dokumentačných zbierok . Obmedzené finančné zdroje Ministerstva kultúry SR umožnili ich podporu v rokoch 2000-2004 v rámci Verejnej pokladničnej správy, základný rozpočet organizácie tieto skutočnosti nepokrýva (napr. v roku 2002 sa realizovala digitalizácia 900 ks plagátov zo slovenských hraných filmov a festivalov, v rokoch 2002 a 2003 bol obnovený spravodajský film – Slovenský zvukový týždenník Nástup z rokov 1938-1945, priebežne od roku 2000 boli vyrábané kombinované kópie k slovenským celovečerným filmom). V roku 2004 to bola obnova 10 filmov Juraja Jakubiska,

spracovávanie fotografického fondu a jeho následná digitalizácia, ďalej spracovanie časti spravodajského filmu Týždeň vo filme, pokračovanie v prebaľovaní filmových materiálov do plastových obalov, fotografií, fotonegátívov do Ph neutrálnych obalov a pod.

K systematickej obnove audiovizuálneho kultúrneho dedičstva a jeho sprístupňovaniu, ku komplexnému spracovávaniu zbierok a predovšetkým ich obnove a digitalizácii sa už v roku 2005 pristúpilo k priamemu prepojeniu na informačný systém v rámci projektu IS SK CINEMA. Tento v roku 2006 pokračuje intenzívnym napĺňaním databáz informáciami a materiálmi (fotografie, plagáty, výstrižky, kalendáre) zbierkových fondov SFÚ. V tomto roku prebieha testovanie intranetového systému, príprava na internetové sprístupnenie týchto informácií a dokumentov odbornej i laickej verejnosti. To vyžaduje dôslednú kontrolu jednotlivých zápisov a údajov v databázach, ich overovanie a autorizovanie. pokračovanie v realizácii projektu Informačného integrovaného systému SFÚ SK CINEMA prostredníctvom firmy Cosmotron a firmy Bach., etapizácie prác na roky 2006 – 2008 sú konkrétne uvedené v Podrobnej správe o stave databázového spracovania filmových informácií a archívnych materiálov Národného filmového archívu SFÚ v rámci projektu SK CINEMA (stav ku dňu 12. 9. 2005)., jedná sa o nasledujúce hlavné činnosti:

- napĺňanie databáz k slovenskému hranému filmu, slovenskému animovanému filmu, slovenským filmovým festivalom a podujatiam, predmetovému katalógu a o slovenských filmových tvorcach / primárne zdroje: rôzne tlačoviny, výstrižky, publikácie, periodiká, evidenčné karty, distribučné a výrobné listy, technicko-montážne listiny a mnohé ďalšie/.,
- napĺňanie údajov o grafických a fotografických materiáloch /plagáty, diplomy, kalendáre, fotografie, fotonegatívy, diapozitívy, fotoalbumy,
- napĺňanie databázy kníh a knižných materiálov, katalogizácia knižničného fondu a periodík a napĺňanie bibliografických údajov z článkov a výstrižkov v rámci KIS,

Projekt systematickej obnovy archívnych zbierok Slovenského filmového ústavu jeho sprístupňovanie je dlhodobý, pri zabezpečení dostatočných finančných zdrojov je komplexná obnova možná v priebehu rokov 2005-2015.

Na zmapovanie stavu filmových materiálov, predovšetkým negatívov je potrebné použiť služby filmových laboratórií. Po posúdení stavu možno pristúpiť k následnej obnove a prepisu na kombinované kópie a digitálne nosiče. Ročne je potrebné na tieto činnosti použiť priemerne čiastku vo výške cca 40.000.000 Sk.

Spracovávanie dokumentačných zbierok, ich obnova, ochrana a digitalizácia vyžaduje priemerne ročne čiastku vo výške 7.000.000,- Sk.

Ďalšie služby, materiálové a mzdové náklady spojené s projektom rozpočtujeme na čiastku 9.000.000,- Sk.

Zároveň je nevyhnutné riešiť nadobudnutie a úpravu skladových priestorov pre filmové a dokumentačné zbierky. Slovenský filmový ústav najcennejšie materiály uchováva vo svojej sídelnej budove na Grösslingovej 32 v skladových priestoroch vybavených vzduchotechnikou, posuvnými a pevnými regálmi. Ostatné zbierkové materiály uchováva jednak v novom veľkoplošnom prenajatom skladovom priestore,

ktorý sa podarilo získať do prenájmu v roku 2005 a tiež v dvoch ponechaných menších prenajatých skladových priestoroch..

Obstaranie priestoru – časti budovy skladového priestoru v Pezinku a jeho obnova – vybavenie chladiarskou technikou pre chladenie obnovených filmových materiálov a vytvorenie vhodných podmienok v súlade s normami FIAFU pre uchovávanie a archiváciu filmových a dokumentačných materiálov si podľa kvalifikovaného odhadu architekta vyžaduje investíciu vo výške 12.298.000,- Sk. Čerpanie týchto prostriedky bolo so súhlasom MF SR a zriaďovateľa povolené v roku 2006 (presun z rozpočtu roku 2005).

Zodpovedný pracovník: Peter Dubecký, generálny riaditeľ SFU